

Голові разової спеціалізованої
вченої ради Харківського
національного університету
імені В. Н. Каразіна
д.е.н., проф. Довгаль О.А.
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Хорошева Максима Ігоровича
«Соціальний захист населення в умовах цифрової економіки»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
051 «Економіка», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

**Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із
науковими програмами, темами**

Сучасна трансформація суспільства під впливом цифровізації створює фундаментальні виклики для традиційних систем соціального захисту населення. Швидке поширення цифрових технологій, розвиток платформної економіки та автоматизація виробничих процесів призводять до зміни структури зайнятості, що вимагає перегляду існуючих підходів до соціального забезпечення. Цифрова економіка породжує нові форми працевлаштування, включаючи гнучку зайнятість та самозайнятість, які далеко не завжди покриваються традиційними системами соціального захисту. Існуючі нормативно-правові акти та практичні підходи часто не враховують специфіку нових форм зайнятості, що створює ризики соціальної нерівності та вразливості окремих груп населення. Цифровізація також відкриває нові можливості для оптимізації соціальних послуг через використання штучного інтелекту, великих даних та блокчейн-технологій, що вимагає комплексного наукового обґрунтування.

Актуальність дисертаційного дослідження Хорошева Максима Ігоровича зумовлена необхідністю адаптації інституційних механізмів соціальної політики до реалій цифрового суспільства і ефективного

вирішення протиріч, що породжуються подвійним впливом цифрових трансформацій: новими можливостями, що відкриваються, і ризиками цифрового розшарування, що посилюються. Цей дуалізм вимагає комплексного наукового осмислення взаємозв'язку між цифровими можливостями та соціальними викликами, що становить основу роботи дисертанта.

За своїм змістом дисертація Хорошева Максима Ігоровича відповідає паспорту спеціальності 051 «Економіка». Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна «Сучасна господарська система: інформаційно–комунікаційні імперативи посткризового розвитку» (№ ДР 0121U100453).

Повнота викладу основних положень дисертації у наукових виданнях та апробація результатів дослідження

Структура роботи є послідовною, логічною та включає вступну частину, три основні розділи, висновки, бібліографію та додаток. Дослідження має цілісний характер, а його ключові теоретичні положення, результати й практичні рекомендації повністю відображені в опублікованих статтях автора. Основні наукові положення, висновки та результати проведеного Хорошевим М.І. дослідження завчасно та у належному обсязі доведено до відома наукової спільноти шляхом опублікування 4 статей у фахових наукових виданнях України (категорія «Б») у редакції, що представлена у самому рукописі дисертації. Крім того, основні ідеї здобувача пройшли належну апробацію на двох міжнародних науково-практичних конференціях: у м. Київ (2024 р.) та в м. Харків (2025 р.).

Представлені публікації в повному обсязі висвітлюють висновки наукової роботи. Рівень, об'єм та чисельність публікацій дають авторові підставу для офіційного захисту дисертаційного дослідження.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та їх новизни

Дисертаційна робота Хорошева М.І. присвячена теоретичному обґрунтуванню змін у системі соціального захисту, зумовлених впливом цифрової економіки, а також формуванню рекомендацій щодо модернізації цієї системи в Україні. В результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем.

До результатів дослідження, що характеризуються суттєвими елементами наукової новизни можна віднести доробки автора теоретико-методологічного та практичного характеру. Серед вагомих здобутків теоретичного характеру слід відзначити наступні:

- доведена потреба впровадження у вітчизняному господарстві гібридного формату соціального захисту. Запропонована архітектура урівноважує ринкову ефективність із соціальними пріоритетами через інтегроване застосування держгарантій, приватного сектору, страхових та податкових стимулів, а також цифрових інструментів. Системна гнучкість моделі дозволить адаптуватися до трансформацій ринку праці, демографічних зрушень та раціонально використовувати міжнародне фінансування;

- автором розроблено триваріантну модель перебігу подій у сфері розвитку сфери електронних соціальних послуг в Україні з часовим горизонтом до 2030 року. Ґрунтовно диференційовано сценарії: інерційний (песимістичний); поступовий (базовий); інноваційний (оптимістичний). Рецензована робота суттєво виграє від того, що дослідник не лише виділив і описав зазначені траєкторії, а й визначив головні рушійні сили їхнього практичного втілення, зокрема є інвестиційне підкріплення та інституційна зрілість держави.

Крім того, елементи новизни містяться в удосконаленні методики порівняння еволюції моделей цифрової трансформації соціального захисту в Україні і світі за критерієм базової основи відповідної моделі: в ЄС – це

цифрова зрілість, в США – програмна адресність, в Китаї – масштаб і централізація, а в Україні – кризове навантаження та адаптація.

Суттєвим здобутком дисертанта є його внесок у подальший розвиток теорії і практики соціального захисту, зокрема найбільш вагомими, на мою думку, є наступні:

- обґрунтування змісту технологічної структури цифрових моделей соціального захисту як системного динамічного поєднання та інтеграції реєстрів, платформ самосервісу, штучного інтелекту та блокчейн-рішень;

- систематизація ризиків цифрової трансформації системи соціального захисту населення в Україні, зокрема автор упорядковує: інституційну фрагментацію та неузгодженість рішень, опір змінам у державному секторі, недостатній рівень цифрових компетенцій, обмежену технічну та інфраструктурну спроможність, необхідність балансування швидкості змін і якості їх впровадження, які знижують економічну ефективність цифровізації;

- поглиблення теоретичних уявлень щодо еволюції функцій системи соціального захисту під впливом цифровізації соціально-економічних процесів шляхом виділення та розкриття наступних функцій: мінімізація соціальних ризиків, зменшення нерівності, соціальна стабільність та згуртованість, розвиток людського потенціалу.

Загалом, наукова новизна викладених у дисертаційній роботі Хорошева М.І. положень, висновків і результатів обумовлюється індивідуальним авторським підходом до вирішення проблеми трансформації системи соціального захисту під впливом цифрових технологій. Наведені наукові результати у повному обсязі відповідають визначеній меті, предмету і об'єкту дослідження. Коректне формулювання останніх, а також адекватне застосування загальнонаукових і спеціалізованих методів сприяли обґрунтованості отриманих результатів. Важливо і те, що серед 36 рисунків і 4 таблиць значна частина є повністю авторськими.

Крім ефективної методології, отриманню ґрунтовних результатів сприяла серйозна робота з джерельною базою. Хочеться відмітити

відповідальне і мотивоване використання законодавчої бази, нормативних документів, значного масиву наукової інформації та достовірних статистичних та первинних даних. Список використаних праць включає 307 назву, 105 з яких – іншомовні, причому автор залучив теоретичну спадщину та сучасні здобутки провідних світових науковців, забезпечивши глибокий історико-теоретичний базис роботи. Критичне використання багатьох літературних джерел зарубіжних та вітчизняних авторів забезпечило наукову обґрунтованість дослідження.

Додаткове підтвердження достовірності результатів дисертації надають їх апробація на міжнародних науково-практичних конференціях та публікації у фахових наукових виданнях, які відображають ключові положення дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Дисертація Хорошева М.І. є результатом самостійно проведеного наукового дослідження, сформульовані наукові тези, висновки, результати є результатом одноосібної роботи здобувача. Фактичний матеріал та результати розрахунків, проведених автором, підкріплюють отримані висновки та рекомендації, що свідчить про повну відповідність принципам академічної доброчесності та наукової об'єктивності.

Посилання на використані джерела інформації і бібліографічний апарат оформлені відповідно до вимог чинного законодавства про авторське право; ознак фабрикації чи фальсифікації результатів немає. За результатами ознайомлення з текстом дисертації, публікаціями автора і протоколом перевірки тексту дисертаційної роботи в антиплагіатній системі StrikePlagiarism порушень академічної доброчесності не виявлено.

Важливість отриманих автором дисертації результатів та їх практичне значення

Результати, отримані автором впродовж дослідження, становлять

суттєвий внесок у розвиток сучасної економічної науки, успішно реалізуючи завдання щодо виявлення інституційних механізмів соціального захисту в умовах формування цифрової економіки. Теоретична і практична цінність напрацювань дисертанта пов'язана з оптимізацією процесів упровадження державної політики у секторі соціального захисту в епоху цифровізації. Розробка концептуальних підходів до інтеграції цифрових технологій у механізми соціальної безпеки дозволить підвищити ефективність державного управління та забезпечити сталість соціальних гарантій для населення.

Розроблені автором підходи до реформування соціальної сфери є корисними для владних структур та муніципалітетів при створенні стратегій електронного надання послуг, посиленні цільового характеру допомоги та спрощенні доступу до сервісів для пільгових категорій громадян. Висновки роботи можуть слугувати базою для подальших наукових досліджень у сфері цифровізації соціального середовища, при розробці національної стратегії цифрового розвитку та соціального захисту, що є важливим для забезпечення конкурентоспроможності України в глобальному економічному просторі.

В освітній діяльності напрацювання дисертації доцільно впроваджувати у викладання дисциплін економічної теорії, публічного управління, соціальної економіки, соціальної політики, цифрової економіки тощо. Це сприятиме удосконаленню підготовки кваліфікованих фахівців для реалізації інноваційних рішень в сфері економічної політики і соціального захисту.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації

Разом із тим, необхідно відмітити наявність деяких проблемних моментів у рукописі дисертації.

1. Застосування методу сценаріїв для прогнозування тенденцій розвитку системи соціального захисту в Україні, в принципі, є виправданим, оскільки сприяє зменшенню невизначеності щодо перспектив розвитку системи соціального захисту. Разом з тим, на мою думку, враховуючи виняткову важливість подібних прогнозів, варто було оцінити реалістичність

кожного із сценаріїв саме для умов України. Дисертант, на жаль, обмежився традиційним підходом, тобто розкрив зміст кожного із сценаріїв без аналізу чинників, що впливають на ймовірність реалізації саме його.

2. Досліджуючи цифровізацію системи соціального захисту, дисертант не завжди приділяє належну увагу розкриттю внутрішніх процесів, що відбуваються усередині окремих сегментів цієї системи. Це стосується, зокрема, ринку праці. В дисертації ґрунтовно розглянуто процеси формування цифрових компетентностей працівників, але майже нічого не говориться про державний вплив на ринок праці як такий, і можливості цифрових інструментів впливу на цей ринок з боку держави. Поза межами дослідження залишився такий ключовий аспект, як ризики і небезпеки заміщення вітчизняних працівників іноземними робітниками з країн «третього світу» у взаємозв'язку із проблемою повернення вимушених переселенців із-за кордону.

3. Одним із найцікавіших аспектів дослідження є висвітлення проблем, пов'язаних із розповсюдженням ШІ в системі соціального захисту. Дисертант приділив належну увагу цьому питанню, але ж, знов-таки, лише стосовно самої системи соціального захисту. В той же час роль ШІ не можна зводити лише до цього аспекту, оскільки ШІ дуже суперечливо впливає на ринок праці. І цей суперечливий вплив вимагає підходити до дослідження ШІ більш системно. Бо може статися так, що ШІ, доводячи до досконалості систему цифровізації соціального захисту, одночасно сприятиме таким масштабам вивільнення працівників, які зруйнують найдосконаліші цифрові алгоритми соціального захисту безробітних і зроблять систему в цій частині неспроможною.

4. Дисертант багато уваги приділив висвітленню зарубіжного досвіду удосконалення системи соціального захисту саме в умовах цифровізації. Але цей досвід часто подається в описовому варіанті, без необхідного узагальнення. Між тим, на мою думку, заслуговувало на окрему увагу спеціальне вивчення такого досвіду в країнах Східної Європи та

колишнього СРСР, як таких, що почали розбудову систем соціального захисту у подібних з нашими стартових умовах. Такий аналіз дозволив би більш системно розкрити чинники можливого успіху (або, навпаки, невдач) тієї чи іншої країни у прив'язці до наших власних невирішених проблем.

Проте ці зауваження жодним чином не применшують здобутків здобувача і не впливають на загальну високу оцінку роботи.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Зміст роботи в повній мірі задовольняє критеріям віднесення до спеціальності 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»). Оформлення дисертації повністю узгоджується зі стандартами Наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (з внесеними в подальшому змінами).

Враховуючи вищезазначене, вважаю, що дисертація на тему «Соціальний захист населення в умовах цифрової економіки» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 (у редакції постанови КМУ від 03.05.2024 р. № 507), а її автор – Хорошев Максим Ігорович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент з во кафедри економічної теорії
та економічних методів управління
економічного факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Наталя КОРОВІНА

КОРОВІНА НАТАЛЯ ВАЛЕНТИНІВНА

Результат перевірки підпису	Signature is valid
П.І.Б.	КОРОВІНА НАТАЛЯ ВАЛЕНТИНІВНА
РНОКПП	2901419384
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	19:05:08 09.07.2026
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F04000000F5EB2A0208A6AF07
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
д.е.н., проф. Довгаль О.А.

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **ХОРОШЕВА МАКСИМА ІГОРОВИЧА**
на тему «**СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ЦФРОВОЇ
ЕКОНОМІКИ**», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми дослідження

Проблема соціального захисту відноситься до однієї з найбільш популярних в економічній теорії, оскільки стосується доволі контраверсійного глибинного питання, на яке, незважаючи на величезний масив наукової літератури, до цього часу не знайдено переконливої відповіді. Суть питання, на перший погляд, є доволі простою: в яких межах має перебувати благодійність держави, яка збирає податки з економічно активного населення і спрямовує їх на потреби соціально незахищених прошарків, щоб ці вилучення з доходів не підривали стимулів до цієї самої економічної активності?

Для України ця проблема є особливо значущою, оскільки зараз ми перебуваємо у подвійній системній кризі. По-перше, руйнується створена за радянських часів система соціального захисту, внаслідок чого посилюється соціальне розшарування суспільства, а по-друге, додаткові руйнування залишків цієї системи спричиняє війна. Світовий досвід ефективного вирішення цієї проблеми відсутній.

Одночасно відбувається цифровізація усього суспільного життя, яка потужно охоплює і систему соціального захисту. При цьому природним чином виникає наукова проблема: чи здатна цифровізація позитивно вплинути на кризові процеси у національній системі соціального захисту й вберегти її від остаточного знищення під тиском зовнішніх і внутрішніх обставин непереборної сили?

Таким чином, тема дисертації відповідає сучасним викликам розвитку вітчизняної системи соціального захисту населення. Незважаючи на наявність двох потоків наукових публікацій – щодо дослідження системи соціального захисту і дослідження цифрової економіки, вони продовжують зростати переважно у паралельному режимі. Тому безумовною заслугою дисертанта є спроба якимось чином поєднати ці потоки. Ця спроба виявилась вдалою і допомога дисертантові дійти низки оригінальних наукових висновків і результатів

Позитивним моментом є те, що дисертаційна робота виконана в межах планової теми НДП кафедри економічної теорії та економічних методів управління економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Сучасна господарська система: інформаційно-комунікаційні імперативи посткризового розвитку» (№ ДР 0121U100453).

Повнота викладу основних положень дисертації у наукових публікаціях автора

Дисертація має логічну, продуману структуру, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатку.

Основні положення та висновки проведеного дослідження у достатній мірі опубліковано у 4 статтях здобувача у фахових наукових виданнях України категорії Б.

Наукові здобутки дисертанта пройшли належну апробацію серед наукової спільноти на двох міжнародних науково-практичних конференціях з публікацією тез доповідей у матеріалах обох цих конференцій.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та їх новизна

Наукова новизна результатів дослідження, отриманих особисто дисертантом та підтверджуючих його внесок у приріст економіко-теоретичного наукового знання з досліджуваних питань, полягає у наступному:

вперше:

- обґрунтовано необхідність і доцільність запровадження в Україні гібридної моделі соціального захисту (с. 108);

- розроблено три сценарії розвитку цифрових соціальних послуг в Україні до 2030 року – песимістичний, базовий та оптимістичний – та охарактеризовано зміст кожного з них (с. 217-219);

удосконалено:

- методику порівняння еволюції моделей цифрової трансформації соціального захисту в Україні, ЄС та США за критерієм базової основи відповідної моделі (с. 170);

дістали подальшого розвитку:

- наукові уявлення щодо сучасних викликів стійкому розвитку національних систем соціального захисту (с. 43);

- розкриття сутності соціального захисту в цифровій економіці шляхом виділення запропонованих дисертантом її базових характеристик (с. 69);

- теоретичне узагальнення каналів впливу цифровізації на ефективність соціальної політики в Україні (с. 100);

- обґрунтування змісту технологічної структури цифрових моделей соціального захисту (с. 172-173);

- систематизація ризиків цифрової трансформації системи соціального захисту населення в Україні (с. 178);

- теоретичні уявлення щодо еволюції функцій системи соціального захисту під впливом цифровізації соціально-економічних процесів (с. 198).

Достовірність та обґрунтованість результатів дисертаційного дослідження

Отримані результати є в цілому обґрунтованими та достовірними, що підтверджується ретельним опрацюванням значного масиву сучасних теоретичних і прикладних досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів, їх критичним аналізом на основі застосування актуального методологічного інструментарію, використанням великого обсягу релевантних статистичних даних та коректних методів його обробки та узагальнення, розробкою та належним підтвердженням переконливості власних оригінальних наукових ідей.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Дисертаційна робота Хорошева М.І. є самостійно виконаним кваліфікаційним науковим дослідженням. Усі наукові положення, результати, висновки та рекомендації, представлені в роботі та винесені на захист, отримані автором особисто. У тексті дисертації наведено належні посилання на використані джерела, зокрема щодо термінологічних визначень, наукових розробок, статистичних матеріалів та інших інформаційних ресурсів. Оформлення посилань здійснено з дотриманням вимог чинного законодавства у сфері авторського права. Результати перевірки дисертації на наявність ознак академічного плагіату, проведеної в антиплагіатній системі StrikePlagiarism, засвідчили коректність використання текстових та ілюстративних запозичень, що дає підстави стверджувати про повне дотримання принципів академічної доброчесності.

Важливість отриманих автором дисертації результатів та їх практичне значення

Результати дослідження мають як теоретичне, так і прикладне значення.

Теоретичне значення наукових результатів полягає у поглибленні наукового розуміння механізмів і каналів впливу цифровізації та її розповсюдження на систему соціального захисту населення, суперечностей цього впливу та засобів їх розв'язання, а також шляхів підвищення ефективності системи соціального захисту внаслідок її цифровізації.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх застосування для удосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері соціального захисту населення в умовах цифрової трансформації.

Запропоновані у дисертації підходи до модернізації системи соціального захисту можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування під час розробки програм цифровізації соціальних послуг, забезпечення адресності соціальної допомоги та підвищення рівня доступності сервісів для вразливих груп населення. Аналітичні матеріали та узагальнені висновки дослідження можуть слугувати інформаційною основою для підготовки нормативно-правових актів, що регулюють порядок надання соціальних послуг із використанням цифрових технологій.

Матеріали дисертації також можуть бути використані в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін соціально–економічного спрямування, зокрема, курсів з теорії соціальної політики, електронного урядування, цифрової економіки та публічного управління.

Окремі результати можуть бути використані для проведення подальших наукових досліджень з питань цифрової трансформації соціальної сфери, а також для підготовки стратегічних документів на рівні міністерств, територіальних громад і міжнародних донорських проєктів.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації:

Разом із тим, щодо дисертаційній роботі виникають окремі питання щодо деяких підходів, тверджень автора та використаних джерел.

1. На с. 178 дисертант пропонує свою версію систематизації ризиків цифрової трансформації системи соціального захисту населення в Україні, які знижують економічну ефективність цифровізації. Сама постановка питання є слушною, але у подальшому автор не розглядає, яким чином кожен з цих ризиків може чинити цей негативний вплив. Більш того, у тексті багато разів пишеться про ефективність цифровізації, але відсутні чітке визначення розуміння змісту цієї ефективності, показники її вимірювання і, нарешті, авторські розрахунки щодо ефективності.

2. Загальні висновки до роботи в цілому вірно відображують її логіку і результати, але мають скоріше науково-популярну, аніж академічну наукову форму. Якщо кореляція між завданнями дослідження і науковими результатами чітко простежується, то, на жаль, аналогічний зв'язок з підсумковими висновками прописаний набагато слабше.

3. Статистична база дослідження є солідною і в цілому достатньою. Разом з тим, слід зазначити, що дисертант користувався щорічним виданням Держстату «Соціальний захист населення України» 2024 року видання (дані за 2023 рік, джерело №153 у списку використаних джерел), в той час як на момент завершення роботи над дисертацією вже був опублікований щорічник за 2025 рік (дані за 2024 рік).

4. Розподіл матеріалу між підрозділами не завжди є оптимальним. Так, підрозділ 2.3 посідає обсяг 44 аркуші, в той час як підрозділ 3.1 – менше 10 аркушів. При цьому значна частина підрозділу 2.3 має переважно описовий характер і могла б бути коротшою, в той час як проблематика підрозділу 3.1 заслуговувала на більш детальний розгляд.

Проте зазначені проблемні моменти не впливають на загальну високу оцінку проведеного дослідження.

Загальні висновки про відповідність дисертації встановленим вимогам

Враховуючи вищезазначене, вважаю, що дисертація Хорошева Максима Ігоровича н тему: «Соціальний захист населення в умовах цифрової економіки» за своїм змістом і структурою є завершеною, логічно побудованою, самостійно

виконаною кваліфікованою науковою працею. Її зміст відповідає визначеній меті, поставлені завдання вирішені повною мірою.

Зміст дисертації повністю відповідає спеціальності 051 Економіка, вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 з наступними змінами), а її автор, Хорошев Максим Ігорович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії та
економічних методів управління
економічного факультету Харківського
національного університету імені
В.Н.Каразіна

Юрій МІРЯСОВ

МІРЯСОВ ЮРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	МІРЯСОВ ЮРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ
РНОКПП	2424300839
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	19:51:44 10.07.2026
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F0400000099C12F025CDEC207
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований

МІРЯСОВ ЮРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	МІРЯСОВ ЮРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ
РНОКПП	2424300839
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	19:51:44 10.07.2026
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F0400000099C12F025CDEC207
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
д.е.н., проф. Довгаль О.А.

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук, доцента
Островського Ігоря Анатолійовича на дисертацію
Хорошева Максима Ігоровича
на тему «СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ
ЕКОНОМІКИ», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми дослідження

Функціонування економіки в умовах цифрової трансформації є ключовим чинником, що визначає розвиток сучасної економічної системи, оскільки вона істотно модифікує традиційні економічні моделі, виробничі процеси та механізми взаємодії між суб'єктами господарювання. Цифрова трансформація, яка супроводжується стрімким технологічним прогресом, глобалізацією та повсюдною інтеграцією цифрових рішень у всі сфери економічної діяльності, сприяє посиленню продуктивності, конкурентоспроможності та стійкого економічного зростання. Інформаційно-комунікаційні технології потужно проникають також у сферу соціального захисту, створюючи, з одного боку, небачені раніше можливості, а з іншого боку, нові виклики, ризики і загрози.

Актуальність теми дослідження зумовлена нагальною потребою теоретичного осмислення та практичного впровадження цифрових рішень у сфері соціального захисту, що дозволить модернізувати чинну систему відповідно до принципів соціальної справедливості, сталого розвитку та євроінтеграційних зобов'язань України.

Дисертаційна робота виконана згідно з планами наукових досліджень в межах планової науково-дослідної теми кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Сучасна господарська система: інформаційно-комунікаційні імперативи посткризового розвитку» (№ ДР 0121U100453).

Дисертація має чітку продуману структуру, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (307 найменувань) і 1 додатка.

Основні наукові результати дослідження

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи надає підстави констатувати, що автору вдалося вирішити основні завдання і досягти поставленої мети. При цьому слід підкреслити системність роботи, про що свідчать логіка та послідовність викладення матеріалу дисертації.

Наукова новизна проведеного дисертантом дослідження має комплексний характер і визначається наступними найвагомішими отриманими результатами:
вперше:

- обґрунтовано необхідність і доцільність запровадження в Україні гібридної моделі соціального захисту, що забезпечує баланс економічної ефективності та соціальної справедливості шляхом органічного поєднання державних гарантій, приватних механізмів, інтеграції страхування, податкових інструментів та цифрових платформ, гнучкої адаптації до демографічних і ринкових змін, широкого використання міжнародної підтримки (с. 108);

- розроблено три сценарії розвитку цифрових соціальних послуг в Україні до 2030 року: песимістичний (інерційна фрагментація – збереження адміністративної розпорошеності, низький рівень координації між платформами, та локальними реєстрами, обмежене фінансування реформ у поєднанні з політичними ризиками); базовий (поступова інтеграція – успішне масштабування наявних рішень, розширення програм цифрової грамотності та покращення міжвідомчої взаємодії); оптимістичний (повна цифрова трансформація на основі інноваційного прориву за наявності політичної волі, інституційної сталості та залучення міжнародної допомоги) та визначено головні чинники впливу на їх реалізацію (інституційна спроможність держави та належне інвестиційне підкріплення) (с. 217-219).

удосконалено:

- методику порівняння еволюції моделей цифрової трансформації соціального захисту в Україні і світі за критерієм базової основи відповідної моделі: в ЄС – цифрова зрілість, в США – програмна адресність, в Китаї – масштаб і централізація, в Україні – кризове навантаження та адаптація (с. 170);

дістали подальшого розвитку:

- систематизація ризиків цифрової трансформації системи соціального захисту населення в Україні: інституційна фрагментація та неузгодженість рішень, опір змінам у державному секторі, недостатній рівень цифрових компетенцій, обмежена технічна та інфраструктурна спроможність, необхідність балансування швидкості змін і якості їх впровадження), які знижують економічну ефективність цифровізації(с. 178);

- теоретичне узагальнення каналів впливу цифровізації на ефективність соціальної політики в Україні, а саме: підвищення адресності, посилення прозорості та зниження корупційних ризиків (с.100);

- розкриття сутності соціального захисту в цифровій економіці шляхом виділення таких її базових характеристик, як проактивний характер, персоналізація та етична орієнтація (с. 69);

- обґрунтування змісту технологічної структури цифрових моделей соціального захисту як системного динамічного поєднання та інтеграції реєстрів, платформ самосервісу, ШІ та блокчейн-рішень (с. 172-173);

- наукові уявлення щодо сучасних викликів стійкому розвитку національних систем соціального захисту (старіння населення, глобалізація мобільності робочої сили, нестабільність зайнятості, розвиток нестандартних форм праці, цифрова нерівність) (с. 43);

- теоретичні уявлення щодо еволюції функцій системи соціального захисту під впливом цифровізації соціально-економічних процесів шляхом

виділення та розкриття наступних функцій: мінімізація соціальних ризиків, зменшення нерівності, соціальна стабільність та згуртованість, розвиток людського потенціалу(с. 198).

Достовірність результатів дисертаційного дослідження

За результатами ознайомлення з дисертаційною роботою Хорошева М.І. можна дійти висновку про достовірність отриманих наукових результатів. Їх обґрунтованість підтверджується наявністю публікацій автора, використанням релевантних статистичних даних, а також ґрунтовним опрацюванням сучасних наукових, інформаційно-довідкових та статистичних джерел. Заявлена наукова новизна, винесена на захист, є аргументованою та підтверджується використанням коректних методів обробки та аналізу широкої емпіричної бази та актуальних наукових джерел. У ході виконання дослідження здобувач продемонстрував високий рівень володіння методологічним інструментарієм та здатність до самостійного наукового аналізу.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Дисертаційна робота Хорошева М.І. є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому викладено результати, отримані автором особисто. Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації належним чином обґрунтовані та є результатом самостійної науково-дослідної роботи здобувача.

У роботі коректно використано праці вітчизняних і зарубіжних науковців, статистичні та аналітичні матеріали, нормативно-правові акти та інші джерела інформації. Усі залучені до наукового аналізу положення, ідеї, результати досліджень, текстові та ілюстративні матеріали супроводжуються відповідними посиланнями, оформленими згідно з установленими вимогами.

Ознайомлення з текстом дисертації та результати перевірки в антиплагіатній системі StrikePlagiarism не виявили неправомірних запозичень чи інших порушень принципів академічної доброчесності. Рівень цитування та оформлення посилань відповідає вимогам наукової етики та законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Повнота викладу основних положень дисертації у наукових виданнях та апробація результатів дослідження

Загальна кількість публікацій становить 6, серед яких: 4 статті у фахових наукових виданнях України категорії Б, а також 2 матеріали тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Зміст опублікованих 4 статей свідчить про достатній рівень відображення в них наукових положень, висновків та рекомендацій дисертації.

Робота пройшла належну апробацію на двох міжнародних науково-практичних конференціях

Теоретична значущість отриманих автором дисертації результатів та їх практичне значення

Теоретичне значення отриманих наукових результатів в дисертації Хорошева М.І. полягає в тому, що у своїй сукупності ці результати вирішують актуальне наукове завдання виявлення механізмів впливу цифровізації економіки на ефективність функціонування системи соціального захисту населення і на цій основі створюють наукове підґрунтя для розробки та реалізації відповідних заходів удосконалення соціальної політики.

Прикладне значення отриманих результатів полягає в можливості і доцільності їх використання у навчальному процесі у закладах вищої освіти при викладанні, зокрема, дисциплін «Цифрова економіка», «Соціальна політика», «Економічна компаративістика».

Окремі результати можуть бути використані для проведення подальших наукових досліджень з питань цифрової трансформації соціальної сфери, а також для підготовки стратегічних документів на рівні міністерств, територіальних громад і міжнародних донорських проєктів.

Дискусійні положення та зауваження

Слід висловити деякі критичні зауваження щодо змісту дисертації.

1. Високо оцінюючи запропоновану в дисертації гібридну модель соціального захисту для України, слід зауважити, що окремі її складники, які у систематизованому вигляді наведені на с. 108 дисертації, не отримали належного висвітлення. Це стосується, насамперед, недержавних пенсійних фондів. Головну увагу дисертант приділив дослідженню впливу цифровізації на виплати з Пенсійного фонду України, хоча саме діяльність недержавних пенсійних фондів становить не менший науковий інтерес і недостатньо висвітлюється у вітчизняній науковій літературі.

2. У питаннях соціального захисту важливу роль відіграє дотримання принципу соціальної справедливості. Дисертант торкнувся проблеми недостатнього розміру мінімальної пенсії, але не пішов далі вглиб цієї проблеми і фактично уникнув аналізу кричущої несправедливості розподілу коштів Пенсійного фонду на користь високооплачуваних категорій отримувачів спецпенсій.

3. В умовах війни багатократно зросли обсяги допомоги внутрішньо переміщеним особам. Нормативне регулювання цього питання є вкрай заплутаним і суперечливим і заслуговувало на його розгляд у дисертації саме в аспекті цифровізації відповідних процедур з метою підвищення ефективності механізму соціального захисту цієї категорії отримувачів допомоги. Проте в дисертації аналіз виплат ВПО фактично розчинився у загальних міркуваннях дисертанта щодо виплат у цілому.

4. Потребує додаткових пояснень позиція дисертанта щодо викликів стійкому розвитку національним системам соціального захисту. На с. 43 наведено перелік основних викликів, в розумінні дисертанта. Але далі по тексті кількість викликів суттєво зростає, і в результаті стає незрозумілою загальна ієрархія цих викликів.

Проте зазначені зауваження не зменшують загальної наукової цінності виконаного наукового дослідження і не впливають на його загальну високу оцінку.

Загальні висновки про відповідність змісту та оформлення дисертації встановленим вимогам

За сукупністю ознак дисертація Хорошева М.І. є актуальним, оригінальним, самостійним і завершеним науковим дослідженням, яке містить нові науково обґрунтовані результати, що мають теоретичну та практичну цінність. Тему дисертаційної роботи розкрито, поставлену мету досягнуто, завдання дослідження вирішено. Наукові публікації належним чином розкривають основні положення проведеного дослідження.

Враховуючи вищезазначене, вважаю, що дисертаційна робота Хорошева Максима Ігоровича «Соціальний захист населення в умовах цифрової економіки», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка, відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії із зазначеної спеціальності.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та маркетингу
Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова

Ігор ОСТРОВСЬКИЙ

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 10:40:21 09.07.2026

Назва файлу з підписом: Відгук_Островського_I_A_на_Хорошева_M_I.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 149.6 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Відгук_Островського_I_A_на_Хорошева_M_I.pdf
Розмір файлу без підпису: 153.1 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ОСТРОВСЬКИЙ ІГОР АНАТОЛІЙОВИЧ

П.І.Б.: ОСТРОВСЬКИЙ ІГОР АНАТОЛІЙОВИЧ

Країна: Україна

РНОКПП: 2294900871

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 10:40:19 09.07.2026

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000004EC46B01D2D9B007

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.05.15 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
д.е.н., проф. Довгаль О.А.

ВІДГУК

офіційного опонента,
кандидата економічних наук, доцента Шифріної Надії Ігорівни
на дисертацію Хорошева Максима Ігоровича
на тему «Соціальний захист населення в умовах цифрової економіки»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми дослідження

Цифровізація суспільного життя на основі стрімкого розвитку цифрових технологій охопила усі аспекти функціонування сучасної економіки, включаючи систему соціального захисту населення. Сама система соціального захисту при цьому стикається з численними викликами. Цифрова трансформація, з одного боку, відкриває нові можливості для забезпечення адресності, прозорості й ефективності соціальної підтримки, а з іншого – загострює проблеми цифрової нерівності, доступу до сервісів та захисту персональних даних.

Особливої актуальності питання соціального захисту набули в умовах повномасштабної російської військової агресії проти України, яка супроводжується масовим переміщенням населення, зростанням рівня бідності, соціального напруження та посиленням вразливості окремих категорій громадян.

Виходячи з цього, тема дисертації Хорошева М.І., безумовно, є актуальною.

Дисертаційна робота виконана в межах планової теми НДР кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Сучасна господарська система: інформаційно-комунікаційні імперативи посткризового розвитку» (№ ДР 0121U100453). У межах зазначеної теми дисертантом було розкрито тенденції трансформації інститутів соціального захисту в умовах цифрової економіки, визначено напрями інтеграції цифрових технологій у систему соціальної підтримки, систематизовано ризики та можливості цифровізації соціальних сервісів, а також поглиблено наукові уявлення про взаємозв'язок соціальної справедливості та економічної ефективності у процесі цифрової модернізації.

Основні наукові результати дослідження та їх новизни

Наукова новизна проведеного дисертантом дослідження має комплексний характер і визначається наступними найвагомішими результатами:

- вперше було обґрунтовано необхідність і доцільність запровадження в Україні гібридної моделі соціального захисту, що забезпечує баланс економічної ефективності та соціальної справедливості (с. 108), а також розроблено три сценарії розвитку цифрових соціальних послуг в Україні до 2030 року: песимістичний базовий оптимістичний та визначено головні чинники впливу на їх реалізацію (с. 217-219);

- удосконалено методику порівняння еволюції моделей цифрової трансформації соціального захисту в Україні і світі за критерієм базової основи відповідної моделі (с. 170);

- дістали подальшого розвитку наукові уявлення щодо: сучасних викликів стійкому розвитку національних систем соціального захисту (с. 43); сутності соціального захисту в цифровій економіці шляхом виділення таких її базових характеристик, як проактивний характер, персоналізація та етична орієнтація (с. 69); каналів впливу цифровізації на ефективність соціальної політики в Україні, (с. 100); обґрунтування змісту технологічної структури цифрових моделей соціального захисту як системного динамічного поєднання та інтеграції реєстрів, платформ самосервісу, ІІІ та блокчейн-рішень (с. 172-173); ризиків цифрової трансформації системи соціального захисту населення в Україні: (с. 178); еволюції функцій системи соціального захисту під впливом цифровізації соціально-економічних процесів (с. 198).

Обґрунтованість та достовірність результатів дослідження

Отримані дисертантом наукові результати є достовірними та обґрунтованими, що підтверджується ретельним вивченням значного масиву сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових джерел за темою дисертації, їх критичним аналізом, належним обґрунтуванням власних способів і шляхів розв'язання проблемних аспектів досліджуваної проблематики і переконливими пропозиціями щодо адекватного відображення новітніх процесів і явищ на ринку ІКТ методологічними засобами та категоріальним інструментарієм економічної теорії, використанням достатнього обсягу актуальних статистичних даних і коректних методів їх обробки та візуалізації. У ході виконання дослідження здобувач продемонстрував високий рівень володіння методологічним інструментарієм та здатність до самостійного наукового аналізу.

Повнота викладу основних положень дисертації у наукових виданнях

Основні положення, висновки та результати проведеного дослідження у достатній мірі викладені у 4 статтях дисертанта, опублікованих у наукових фахових виданнях України категорії Б.

Результати дослідження пройшли належну апробацію на 2 міжнародних науково-практичних конференціях з публікацією тез доповідей.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Дисертаційна робота Хорошева М.І. є самостійно виконаним кваліфікаційним науковим дослідженням. Усі наукові положення, результати,

висновки та рекомендації, представлені в роботі та винесені на захист, отримані автором особисто. У тексті дисертації наведено належні посилання на використані джерела, зокрема щодо термінологічних визначень, наукових розробок, статистичних матеріалів та інших інформаційних ресурсів. Оформлення посилань здійснено з дотриманням вимог чинного законодавства у сфері авторського права. Результати перевірки дисертації на наявність ознак академічного плагіату, проведеної у системі StrikePlagiarism, засвідчили коректність використання наукових, науково-популярних, довідково-інформаційних та статистичних джерел, що дає підстави стверджувати про повне дотримання дисертантом принципів академічної доброчесності.

Важливість отриманих автором дисертації результатів та їх практичне значення

Теоретичне значення результатів проведеного дослідження полягає у тому, що вони у своїй сукупності вирішують актуальне наукове завдання виявлення, розкриття та систематизації двосторонніх зв'язків, ризиків і суперечностей між цифровізацією економічного розвитку і змінами у системі соціального захисту населення

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх застосування для удосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері соціального захисту населення в умовах цифрової трансформації. Запропоновані у дисертації підходи до модернізації системи соціального захисту можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування під час розробки програм цифровізації соціальних послуг, забезпечення адресності соціальної допомоги та підвищення рівня доступності сервісів для вразливих груп населення. Аналітичні матеріали та узагальнені висновки дослідження можуть слугувати інформаційною основою для підготовки нормативно-правових актів, що регулюють порядок надання соціальних послуг із використанням цифрових технологій.

Матеріали дисертації також можуть бути використані в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін соціально-економічного спрямування, зокрема, курсів з теорії соціальної політики, електронного урядування, цифрової економіки та публічного управління.

Окремі результати можуть бути використані для проведення подальших наукових досліджень з питань цифрової трансформації соціальної сфери, а також для підготовки стратегічних документів на рівні міністерств, територіальних громад і міжнародних донорських проєктів.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації:

Разом із тим, слід зазначити, що робота не позбавлена окремих недоліків, упущень та спірних положень.

1. У розділі 1 дисертант цілком слушно наголошує на необхідності виявлення і систематизації сучасних викликів для стійкого розвитку національних систем соціального захисту і надає на с. 43 власне бачення цих викликів. Але у самому тексті дисертації коло викликів є набагато ширшим

порівняно з тими, на яких наголошував сам дисертант. Виникає питання: в якому співвідношенні знаходяться між собою ті виклики, які виділив дисертант як головні, відносно решти викликів? Критеріїв ранжування викликів за рівнем значущості дисертація не містить, що утруднює оцінювання відповідного положення новизни, яке зазначено у вступі як внесок дисертанта і потребує відповідних пояснень у ході захисту.

2. Дисертант висунув оригінальну тезу стосовно виокремлення каналів впливу цифровізації на ефективність соціальної політики в Україні (с. 100). З авторського трактування складу цих каналів очевидним чином випливає їх взаємно суперечливий вплив. При цьому виникає питання: а яким при цьому може бути результуючий вектор впливу? На жаль, в роботі відповіді на це питання нема, хоча вона мала б бути, з огляду на те, що корупційні ризики, про які слушно пише дисертант, здатні повністю нейтралізувати і звести нанівець весь потенціал підвищення адресності і посилення прозорості.

3. Дисертація містить ґрунтовний матеріал щодо опису національних систем соціального захисту. Але, на жаль, при оцінці можливостей використання відповідного міжнародного досвіду в Україні дисертант обійшов проблему ефективності такого використання. Для цього йому в нагоді могла б стати інституційна методологія. Але цю методологію в дисертації застосовано переважно в площині аналізу ролі формальних інститутів, в той час як особливості інституційного устрою України в частині потужного впливу неформальних олігархічних механізмів на послаблення соціальної підтримки, особливо в умовах війни, залишились поза увагою автора.

4. Дисертація містить велику кількість ілюстративного матеріалу, що вигідно відрізняє її від багатьох інших дисертаційних робіт. Проте, одночасно з тим, слід зазначити, що як в демонстраційному матеріалі (таблиці, рисунки, діаграми), так і в самому тексті роботи цифри подані у надмірно деталізованому вигляді. Зокрема, відсотки наводяться з точністю до сотих, що заважає сприймати наведені дані узагальнено. Варто було округлювати дані щодо відсотків з точністю до десятих.

5. В цілому дисертація написана зрозумілою доступною мовою, з дотриманням граматичних, стилістичних і пунктуаційних вимог. Але, на жаль, подекуди зустрічаються досадні описки. Тому дисертанту слід у майбутньому більш ретельно вчитувати текст.

Проте зазначені зауваження не мають критичного характеру і не зменшують загальної високої оцінки виконаного дослідження.

Загальні висновки про відповідність дисертації встановленим вимогам

На підставі ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, анотації та наукових публікацій дисертанта можна зробити висновок, що дисертація Хорошева Максима Ігоровича тему: «Соціальний захист населення в умовах цифрової економіки» за своїм змістом і структурою є завершеною, логічно побудованою, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею. Зміст дисертаційної роботи відповідає визначеній меті, поставлені завдання вирішені

повною мірою. Наукові результати, висновки і рекомендації мають суттєве значення для розвитку економічної теорії і господарської практики.

Вивчення змісту дисертаційної роботи, розроблених і представлених у ній наукових положень та результатів дозволяє зробити висновок про повну відповідність теми та змісту дисертації профілю спеціальності 051 Економіка, вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 з наступними змінами), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами), а її автор, Хорошев Максим Ігорович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри державного управління,
публічного адміністрування та
економічної політики Харківського
національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

Надія ШИФРІНА

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 16:38:44 08.07.2026

Назва файлу з підписом: Відгук_Шифріної_Н_І_на_Хорошева_М_І_.pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 138.6 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Відгук_Шифріної_Н_І_на_Хорошева_М_І_.pdf
Розмір файлу без підпису: 121.3 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ШИФРІНА НАДІЯ ІГОРІВНА

П.І.Б.: ШИФРІНА НАДІЯ ІГОРІВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2806717629

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 16:38:43 08.07.2026

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000B13AA80144BC0607

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAAdES enveloped)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.05.15 13:00